

RAZVOJ EKONOMSKE MISLI

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA
dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

VELIKA EKONOMSKA KRIZA – promjena paradigme –

Ekonomska kretanja **nakon I svjetskog rata**

- I svjetski rat uslovio repositioniranje svjetske moći
- Dramatične promjene na geopolitičkoj karti svijeta (nestanak carevina)
- **Centar moći postaje SAD** – jedini pravi pobjednik I svjetskog rata
- Evropske privrede gube pozicije i postaju značajno zavisne od američkog kreditiranja

SAD – decenija uoči krize

- Američka privreda je nakon I svjetskog rata ušla u period do tada nezabilježene ekspanzije
- Sa **34,4%** učešća u svjetskoj privredi već od 1913. godine postala je najveća svjetska privreda
- Ekspanzija kao rezultat visoke produktivnosti, naučnih otkrića i novih izvora energije

SAD – decenija uoči krize

- Izgradnju željeznica i proizvodnju čelika iz 19. vijeka zamijenila je početkom 20. vijeka **automobilska industrija**
- Do 1929. godine 80% svih automobila proizvodili su Ford, Dženeral Motors i Krajsler
- Do velike depresije (1929. godine) proizvedeno je preko 25 mil automobila; **Od auto-industrije je zavisilo oko 4 miliona radnika**

SAD – decenija uoči krize

- **FORD** kreirao poslovnu filozofiju masovne proizvodnje i potrošnje automobila
- Svaki drugi kupljeni auto na tržištu 1920. godine bio je FORD
- **GENERAL MOTORS** spajao američki kult veličine sa kultom raznovrsnosti
- **GM uveo prodaju automobila na kredit!** Do 1926. preko 75% automobila je kupovano na ovaj način

SAD – decenija uoči krize

- **Ekspanzija elektronske industrije** (povećanje proizvodnje električne energije od 600% u 18 godina do krize)
- Električna sijalica i aparati za domaćinstvo u velikoj mjeri mijenjaju način života Amerikanaca
- Promjena u izgradnji i uređenju enterijera, usklađivanje aktivnosti prema satu...

SAD – decenija uoči krize

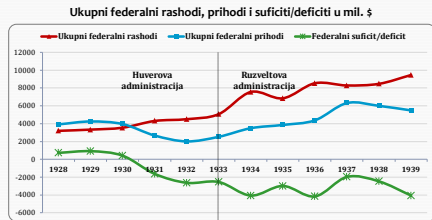
- **Masovna potrošnja kao „filozofija života“**
- Ekonomski rast nije bio ravnomjeran:
 - pad cijena poljoprivrednih proizvoda od 44% u 1921. godini,
 - rudarstvo i drvna industrija su „propustili“ ekspanziju,
 - prihodi 12 miliona porodica bili niži od 1.500\$ 1929. godine.
- **Ukupna količina privatnih dugova**, do početka krize, porasla na **200 milijardi dolara** (oko 2,8 biliona današnjih \$)

Velika ekonomska kriza – uzroci

- Opšta **HIPERPRODUKCIJA**
- Nejednakost u rastu profita i nadnica
- Nova korporativna struktura dovela je do **birokratizacije američkih kompanija**
- Strukturne **slabosti bankarskog sistema** (sistem malih lokalnih banaka)
- Sistem **zlatnog standarda**
- **Slom bezre na Wall Street-u** u oktobru 1929. godine

Fiskalna politika u krizi – (Herbert Hoover)

- Vjera u samoregulaciju i Sejov zakon tržišta
- Cilj – **uravnoteženje budžeta**

Mjere za izlazak iz krize – (Franklin D. Roosevelt)

- Reformski koraci **Ruzveltove** administracije – **NEW DEAL**
- Sredinom juna 1933. godine **usvojen Glass-Steagal-ov zakon** (odvajanje komercijalnog i investicionog bankarstva)
- Reorganizacija bankarskog sektora i aktivna (ekspanzivna) fiskalna politika
- Institucionalne reforme - *Federalna korporacija za osiguranje depozita (FDIC)* i *Komisija za promet hartija od vrijednosti (SEC)*
- Ukidanje klasične konvertibilnosti i **potpunog zlatnog standarda**

Mjere za izlazak iz krize – (Franklin D. Roosevelt)

- Povećanje javne potrošnje kroz sistem javnih radova
- Jačanje radničkih sindikata
- Pomoć nezaposlenima
- Antitrustovsko zakonodavstvo i regulacija
- Jača uticaj države u privrednoj sferi
- **NEW DEAL – stvaranje države blagostanja**

Američka ekonomska teorija u međuratnom periodu

KVANTITATIVNA TEORIJA NOVCA I CIKLUS: IRVING FIŠER

- **FIŠER** je tokom 1920-ih godina doveo u pitanje mogućnost postojanja ciklusa
- *Poslovni ciklus je samo iluzija i mit*
- Opšti nivo cijena je ključna veza između novca i realne ekonomije
- **Neophodno stabilizovati cijene** (monetarnom politikom) da bi se stabilizovala privredna aktivnost
- Fišer je 1935. godine postao jedan od zagovornika tzv. **100% novca** (monetarnog pravila potpunih bankarskih rezervi)

Američka ekonomska teorija u međuratnom periodu

TEORIJA POSLOVNIH CIKLUSA: VESLI MIČEL

- Mičelova teorija ciklusa spada u kategoriju **teorija ponude**
- Ključni faktor koji pokreće ciklus je **PROFIT**

Rast profita – privredna ekspanzija

(rast prodaje, cijene rastu brže od troškova, kašnjenje nadnica)

Pad profita – privredna kontrakcija

(troškovi rastu brže od cijena, kreditna kontrakcija, neefikasnost)

Američka ekonomska teorija u međuratnom periodu

TEORIJA POSLOVNIH CIKLUSA: VESLI MIČEL

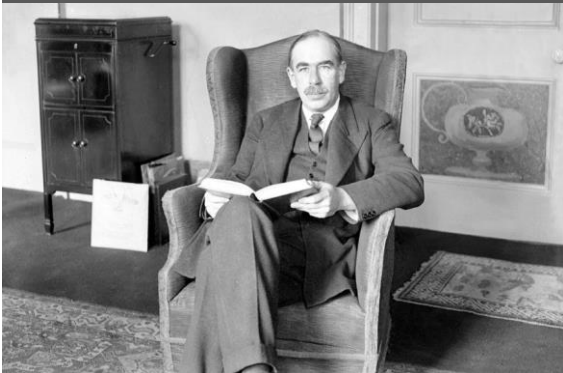
- Važan monetarni sistem – **privredna ekspanzija se najvećim dijelom finansira kreditnim zaduživanjem**
- Kraj ekonomske depresije označen je:
 - Rastom zaliha i dostizanjem njihovog normalnog nivoa;
 - Snižavanjem fiksnih troškova;
 - Snižavanjem varijabilnih troškova brže od pada cijena;
 - Malim rastom agregatne tražnje.
- Velika depresija pokazatelj nesposobnosti efikasnog funkcionisanja privrede organizovane na liberalističkim principima

Američka ekonomska teorija u međuratnom periodu

TEORIJE NEDOVOLJNE POTROŠNJE

- **Nedovoljna potrošnja kao uzrok ciklusa**
- Potrošač ne uspijeva da drži korak sa proizvodnjom
- Državni izdaci neće permanentno povećati kupovnu moć potrošača
- **Potrebno ubrizgavanje novog novca** u kružni tok
- Odgovornost monetarne politike

John Maynard KEYNES (1883-1946) – REVOLUCIJA U EKONOMSKOJ TEORIJI

HVALA NA PAŽNJI

Kabinet: 309
E-mail: jocodj@gmail.com
